

16

W A A R O M
I K G E E N D E E L N E E M
A A N H E T
K E R K E L I J K C O N G R E S .

D O O R
D r . P h . J . H O E D E M A K E R .

A M S T E R D A M ,

J . A . W O R M S E R .

1887.

Op
Gere
resol
behand
Ik
aange
gewo
die d
gehou
wach
niet
Va
He

He
ren.
ik ov
Met
To
aande
Sec
onder

Op den 1sten Januari 1887 werd ik namens den Kerkeraad der Ned. Gereformeerde Kerk te Amsterdam uitgenoodigd, de eerste der drie resolutiën in te leiden, die heden op het „Kerkelijk Congres“ worden behandeld.

Ik zou deze uitnoodiging onverwijld en onvoorwaardelijk hebben aangenomen, indien het mij uit een en ander niet duidelijk ware geworden én dat genoemd Congres zou staan op den grondslag, die door de bekende Vergadering in *Frascati*, den 11^{den} April 1883 gehouden, was gelegd, én dat althans van de leiders werd verwacht, dat zij het eens waren met zekere beginselen, die voor mij niet boven allen twijfel waren verheven.

Vandaar mijn antwoord, den 3^{den} Januari l. l. verzonden.

Het luidde als volgt:

**Den Kerkeraad der Ned. Geref. Kerk
te Amsterdam.**

Weleerw. en Eerw. Heeren!

Het zou mij zeer aangenaam zijn, het gevraagde referaat te leveren. Uw optreden als Kerkeraad heeft mijne volle sympathie. Hoe ik over de Synode denk, behoett voor niemand een geheim te zijn. Met de resolutiën ben ik het geheel eens.

Toch staat het niet aan mij, te beslissen of ik een werkzaam aandeel aan de handelingen van het Congres zal kunnen nemen.

Sedert jaren is het mijne gevestigde overtuiging, dat alle kerken onder de organisatie van 1816, rechtens op den grondslag der drie

Formulieren staan, en onafhankelijk van die organisatie eene geestelijke eenheid vormen, die door de ontrouw van hare opzieners niet kan, en door ons niet mag worden verbroken.

Verder, dat deze organisatie, als opgedrongen kerkvorm, niet samenhangt met het levensbeginsel dier kerken, zoodat zij niet als eene „kerk“ en bijgevolg niet als „eene valsche kerk“ mag worden beschouwd. Voorts, dat God kennelijk bezig is het schijnbaar verstorven leven dier kerken te doen opbloeien en dat het zoowel onmogelijk als ongeoorloofd is, het volk des Heeren onder welken vorm ook uit deze kerken te leiden, voordat het proces heeft door- gewerkt. Almede, dat de losmaking van het z. g. Synodaal verband hiertoe de allereerste voorwaarde mag heeten.

Eindelijk, dat de ambten in die kerken, om het verkeerde in de ambtsdragers niet mogen worden miskend, zoodat bijgevolg de doleerende leden alleen als zoodanig en niet als ambtsdragers hebben te handelen.

Door deze beginselen wordt de gedragslijn die ik wensch gevolgd te zien bepaald ;

aan die gedragslijn ben ik, totdat men mij uit Gods Woord beter onderricht, gebonden.

Verre zij het van mij te eischen dat de Kerkeraad zich over het Schriftmatige van mijne overtuiging zal uitspreken.

Dit ligt niet op zijn weg.

Het is uitsluitend de vraag: of ik vrij ben deze beginselen op het Congres te bepleiten, dus ook de maatregelen, die daar worden besproken, aan het Woord Gods te toetsen, dan wel: of men daar samenkomt om naar een vastgesteld schema te handelen.

Over hetgeen tot dusver in strijd met mijne beschouwing is geweest en de gevolgen van dien, wil ik zwijgen.

Uit hetgeen ik in het programma lees moet ik echter afleiden dat in de sectiën beginselen zullen worden toegepast, die niet uit de resolutiën voortvloeien en m. i. niet in overeenstemming zijn met het Woord van God of den eisch van het oogenblik; beginselen, waarvan de toepassing moeielijk valt te keeren én omdat men niet in

alle sectiën tegelijk kan zijn, én omdat de vraagstukken, die aan het Congres worden voorgelegd, in een vorm zijn gebracht, waarin hetgeen b. v. door mij als bijdrage tot een broederlijk overleg zou zijn bedoeld, licht door anderen als oppositie zou worden beschouwd.

Oppositie wensch ik daar niet te voeren.

Maar ik wensch ook niet solidair te zijn met hetgeen ik als onbijbelsch, verkeerd en verderfelijk zou moeten beschouwen.

Gij zult mij dus veroorloven de beslissing over mijn al of niet optreden aan u over te laten.

Laat mij evenwel den wensch uitspreken, dat het mij worde mogelijk gemaakt, als medestrijder voor de rechten van Koning Jezus in uw midden op te treden. Het is mijne hartelijke begeerte met u saam te werken. Tot ieder offer ben ik daartoe bereid, uitgenomen dit eene, dat mij ook voor u onbruikbaar zou maken, de verzaking van hetgeen Gods Woord mij tot plicht heeft gesteld.

Den Heere bevolen,
U w d w. B r. i n C h r i s t u s,
P H. J. H O E D E M A K E R.

Toelichting is overbodig.

Alleen wil ik nu uitspreken, wat ik én in den brief én in het mondeling onderhoud met de leiders van het Congres heb verzwegen, t. w. dat het onkerkelijk karakter van de te houden samenkomst mij onaangenaam aandeed.

Strikt genomen heb ik hiertegen dezelfde bezwaren, indertijd in den Amsterdamschen Kerkeraad tegen den „op te richten Kerkeradenbond“ geopperd.

Alle bezwaren zijn evenwel niet van dien aard, dat zij de samenwerking beletten. Al mocht ik dus gaarne gezien hebben, dat het nu gekomen was tot de bijeenroeping van vertegenwoordigers der kerken, waarop ik sedert den aanvang van het Conflict heb aangedrongen, het was mij tot groote vreugde, dat het persoonlijke en plaatselijke, dat tot groote schade voor de goede zaak zoo lang op den voorgrond heeft gestaan, zou plaats maken voor gemeenschappelijk overleg en gemeenschappelijke handeling.

Tot mijne teleurstelling ontving ik eenige dagen later het volgend schrijven.

AMSTERDAM 6 Jan. 1887.

Aan Prof. Dr. HOEDEMAKER.

Hooggeleerde Heer!

U dankzeggende voor uw belangrijk schrijven, ziet de Kerkeraad zich tot zijn leedwezen genoodzaakt, U te melden dat de tijd ten eenemale ontbreekt, om zulke bedenkingen, als Gij in uwe missive geopperd hebt, hetzij schriftelijk, hetzij door eene commissie, met U^o te bespreken. Geheel afgaande op uw jongste pennevrucht, had de Kerkeraad gemeend, dat hartelijke samenwerking van uwe zijde voor dit Congres mogelijk geacht en bedoeld werd.

Maar het ligt toch wel in den aard van de zaak, dat op eene bijeenkomst van minstens honderden eenvoudige personen uit alle oorden des lands, kwalijk eene principiëele gedachtenwisseling kan gevoerd worden over de vraag of bv. uwe zienswijze aangaande het ambt al dan niet met de onderwijzing van Gods Woord overeenstemt. Zoo iets zou wel kunnen op een theologisch of wetenschappelijk Congres, maar is ondenkbaar op een Congres van eenvoudige geloovigen, die uit alle oorden des lands opkomen om te vragen, welke weg moet worden ingeslagen om onze kerken te redden, dat ze niet ondergaan. Zeer terecht merkt U dan ook op, dat zulk eene gedachtenwisseling tegen uwe bedoeling in, oppositie zou opwekken en maken dat reeds den volgenden dag, de meeste leden van het Congres voorgoed teleurgesteld, huiswaarts keerden.

Onder deze omstandigheden mogen wij dus niet van U vergen dat Gij door toe te geven aan ons verzoek óf U zelve binden zoudt, óf de zaak zoudt embrouilleeren.

Geloof ons, Hooggeleerde Heer, met hoogachting en heilbede,

Namens den Kerkeraad der Ned. Geref. Kerk,

Zijne Commissie,

P. VAN SON.

Voorzitter.

In dit antwoord is niet weinig waartegen ik ernstige bedenkingen zou hebben in te brengen, indien het mijn doel was het te critiseeren. Ik wijs alleen op hetgeen mij persoonlijk diep heeft gegriefd. Immers, het zou onmannelijk en onverantwoordelijk zijn, indien ik mij liet gezeggen wat de Commissie hier te kennen gaf, dat mijn schrijven in tegenspraak zou zijn met hetgeen ik uit volle overtuiging in mijne jongste brochure „MACHTSVERTOON OF WETTIG GEZAG, de Synodale maanbrief en het woord van den Koning der Kerk“ heb geschreven.

Ieder woord van die brochure doe ik gestand en, indien ik mij al genoodzaakt mocht zien, een reserve met betrekking tot mijn naschrift te maken, dan geldt dit niet het door mij uitgesproken beginsel, maar de mogelijke verloochening van dat beginsel in geval de Kerkeraad zich feitelijk losmaakt van een deel der hem toevertrouwde gemeente, van broeders opzieners en van al wat in de kerken dezes lands niet onmiddellijk bereid is, zooals men het uitdrukt, „de Synodale hiërarchie“ af te werpen.

Op het Congres is dus voor mij geen plaats, omdat er geen plaats is voor hetgeen waaraan ik in mijn schrijven heb verklaard, door „Gods Woord gebonden te zijn.“

Immers, in het licht van deze afwijzing beteekent de formule „afwerping van het Synodale juk plichtmatig“ iets, wat in mijn oog ongereformeerd en onbijbelsch is, omdat het niet alleen de eenheid der kerken, maar ook de eenheid der plaatselijke kerk verbreekt.

De regelings-commissie wenscht in het midden te laten „of mijne zienswijze aangaande het ambt, al dan niet met de onderwijzing van Gods Woord overeenkomt.“ Deze „vraag,“ meent zij, „kan wel aan eene principieele gedachtewisseling op een theologisch of wetenschappelijk Congres, maar niet op een Congres van eenvoudige geloovigen onderworpen worden.“

Welnu, gedachtig aan het Schriftwoord: „Vertel het niet te Gath, verkondig het niet op de straten van Askalon“, wil ik deze zinsnede niet commentarieeren. Aan mijzelf en de kerk waartoe ik behoor, ben ik evenwel verplicht, thans uit te spreken, dat mijne „ziens-

wijze" omtrent het ambt te vinden is in Art. XXXI van de Ned. Geloofsbelijdenis, waarbij ook Art. XXXII kan worden geraadpleegd.

Wat vloeit hieruit voort voor de practijk van ons kerkelijk leven? Ziedaar de vraag, waarop het Congres een antwoord zal geven. Maar indien dit antwoord in strijd is met hetgeen waartegen ik sedert de vergadering van de bekende „Geref. Commissie van advies" en vooral sedert de Conferentie van April 1883, niet heb opgehouden, op allerlei wijze, sedert Juli 1885 in het openbaar, te protesteeren, dan staat het aan mij, uit te spreken, dat mij eene uitnoodiging onverklaarbaar is, die de opheffing veronderstelt van gemotiveerde bezwaren, waarvan niet één is weerlegd.

Maar juist dit opzettelijk ignoreeren van de pogingen om de broeders terug te brengen van hetgeen m. i. niet naar het Woord is, noopt mij thans, openlijk te verklaren, waarom ik geen deel neem aan een Congres, waarop ik zeker niet zou worden gemist, indien hartelijke instemming met de belijdenis mijner kerk, principieele verwerping van de organisatie van 1816 en volkomen toewijding aan de zaak van de Reformatie der kerk mij daar konden brengen.

De man, die alles, ook zichzelf, vergetende, een poging waagt om de hollende paarden voor het rijtuig tot staan te brengen, drijft zijne toewijding te ver, indien hij zich laat medeslepen in de woeste vaart.

Om des beginsels wil moet men zich soms een pijnlijk isolement getroosten.

Bij de toepassing van dit beginsel moet men soms onder de meest onbillijke en onverstandige oordeelvellingen doorgaan.

Dit alles moet men voor de goede zaak overhebben.

Maar nooit mag worden verlangd, dat men het beginsel verloochent.

Dat zou zijn een zedelijken zelfmoord te plegen.

En toch, juist dit zou hier het geval worden.

Laat mij dit even in het licht stellen.

In 1878 kwam ik, het doet er niet toe langs welken weg, tot het inzicht, dat alle pogingen om tot „reformatie der kerk" te

komen met onvruchtbaarheid waren geslagen, omdat zij omgingen buiten het Woord van God.

Na hetgeen ook in den laatsten tijd over deze zaak door mij is gezegd, zal ik niet herhalen waarin deze wijziging bestond.

In de aanhalingen uit het schrijven aan H. H. Directeuren der Vereeniging voor Hooger Onderwijs, hieronder opgenomen, vindt men een en ander ter dezer zake.

Genoeg, ik werd van lieverlede van mijn gezelschap gescheiden en kwam straks voor de vraag te staan: of ik, omdat ik een anderen weg tot kerkherstel wilde bewandelen, dan dien waarop de broederen zich bewogen, zou nalaten met hen in de Vrije Universiteit saam te werken?

Met hart en ziel was en bleef ik voor deze stichting Zij meende mij noodig te hebben. Ik heb mij, ofschoon het mij veel kostte en kost, de bediening des Woords vaarwel te zeggen, niet noode, maar met vreugde gegeven, en vertrouwend op de doorwerking van het Gereformeerde beginsel teruggetrokken uit het kerkelijk leven, ten einde conflicten te vermijden, die de zaak waarvoor ik van toen af stond, licht hadden geschaad.

In Juli 1884 kwam het evenwel, ten gevolge van het besluit der jaarvergadering te Utrecht, ook in den kring der Universiteit tot botsing.

Het gold de vraag: langs welken weg de candidaten der Vrije Universiteit tot de bediening des Woord in de Hervormde Kerk zouden geraken?

De Vereeniging had besloten zich neutraal te houden. Ik meende, dat deze „neutraliteit“ tot stilzwijgende voorwaarde had, de ontkenning, dat men met de bestaande organisatie behoefde te rekenen, en trachtte de quaestie in eene gedrukte maar onuitgegeven memorie principieel te stellen en eene beslissing hierover uit te lokken.

Enkele aanhalingen uit dit geschrift komen hier niet te onpas, omdat zij den aard aanduiden van het verschil tusschen mij en enkele mijner collega's, dat hunnerzijds bloot formeel werd behandeld, zoodat ik tot machteloosheid werd gedoemd ¹⁾.

¹⁾ Men vindt ze als Bijlage I.

Zoals men zien kan, heb ik destijds niet getracht de publieke opinie te bewerken, maar mij door een beginsel van broedertrouw en de hoop, dat ik zijdelings en in stilte invloed op den gang van zaken kon uitoefenen, zoo lang mogelijk laten weerhouden mijne bezwaren in wijderen kring bekend te maken.

Eerst toen het kerkelijk Conflict ophanden was zocht ik een welwillend gehoor af te persen, — of de breuke, die ik voorzag, nog door eene meer besliste en zuivere maar juist daardoor minder afstootende toepassing van het Gereformeerd beginsel kon worden voorkomen!

Het mocht niet baten.

Mijn voorname zorg was en bleef zoo te spreken, dat de tegenstanders geen misbruik konden maken van hetgeen ik zeide om personen en zaken te bestrijden, die mij lief waren. Niet alleen bleek het, dat de tijd voor eene kalme, waardige bespreking van beginselen voorbij was, maar ook dat de gedragslijn van *de Heraut*, om mij eenvoudig dood te zwijgen, in mijn geval volkomen doeltreffend was.

Het publiek vernam slechts een onzeker gerucht van bestaande verschillen. Zij, die geen vrede hadden met de kerkelijke beweging, misten den moed om recht recht te noemen, verkrachtten hun geweten, sloten hun hart tegen de broeders, en lieten zich op sleep-touw nemen door de voorstanders van de organisatie van 1886 of . . . wachtten zwijgend af, wat komen zou.

Mij bleef niets over dan de broederen brutaal of geniepig, maar in ieder geval met felheid en rechtstreeks aan te vallen.

Een publiek schandaal wekt nog altijd de belangstelling. En tot dien prijs wenschte ik mij geen gehoor te verschaffen.

Aan den ingang van een nieuw tijdperk in de geschiedenis onzer kerk mag ik evenwel niet gedoogen, dat dezelfde verkeerde beginselen, die reeds zooveel schade hebben aangericht, in den nieuwen toestand worden overgeleid, zonder althans een woord van protest te doen hooren, dat thans door den wind mag verstuiven, maar dan later toch, zijn werking zal doen.

Een woord van protest.

Niets meer.

Zal ik aantoonen, waarom van geen „afscheiding,“ van geen „uittreding uit het Synodaal verband“ sprake kan zijn; waarom het zelfs niet zuiver is van „een afwerpen van het Synodale juk“ te spreken?

Zal ik uiteenzetten, waarom en waarin de analogie, waarnaar men thans schijnt te willen handelen, met „de doleerende kerken“ uit den tijd der Remonstrantsche twisten niet opgaat?

Zal ik met de stukken bewijzen, dat het niet aangaat de Synodale „hierarchy“ en die van „Rome“ op één lijn te plaatsen; beide vergelijken en doen zien, dat Rome in een enkel opzicht nog beter is dan de Synode der Hervormde Kerk, omdat zij nog hare concilies heeft, waardoor de kerk op ééne manier wordt vertegenwoordigd, maar in alle andere opzichten niets met haar gemeen heeft, om de eenvoudige reden, dat de organisatie van 1816 niet uit de belijdenis der Gereformeerde kerken voortvloeit, maar door eigen toedoen als opgelegde kerkvorm in stand wordt gehouden?

Waar toe zou het dienen?

Pascal heeft gezegd: „De meeste menschen denken niet, maar denken alleen, dat zij denken.“

Dat geldt van een groote menigte.

Vele anderen zijn gelijk wel doorvoede paarden, die reeds lang door hun getrappel te kennen gaven, dat zij des wachters moede zijn en, zonder de zweep noodig te hebben, in gestreken draf voortrennen.

Ik ga niet verder. Wanneer een man als Ds. Hogerzeil duidelijk toont geen onderscheid te kunnen maken tusschen hetgeen zedelijk en onzedelijk is, geheel onomwonden het beginsel, dat het doel de middelen heiligt, bepleit, en met het leukste gezicht komt vertellen, dat nog geen dengdelijke argumenten uit den mond van zijne tegenstanders zijn vernomen, ofschoon de „Rechtsgeleerde adviezen“, ofschoon het „Laatste woord“ van Dr. Kuyper, ofschoon mijne weêrlegging van den Synodalen „maanbriet“ op zijne schrijftafel liggen, waarin o. a. op de meest duidelijke en onwederlegbare wijze is aangetoond, dat, waarin en waarom de Synodale organisatie onwettig is in haar oorsprong, onbijbelsch en anti-Christelijk is in haar

wezen en verderfelijk is in hare strekking, dan is alle redeneeren voorgoed aan een eind.

Een protest dus.

Waartegen?

Tegen de onnoodige verscheuring van onze kerk, tegen de miskenning van de door God ingestelde ambten, tegen het prijsgeven van onze rechten, van de onmondigen, van allen, die omdat men nu eensklaps heeft ontdekt, dat het onmogelijk is onder de organisatie getrouw te zijn, coute qui coute op eene bepaalde wijze moeten handelen, indien zij niet goedvinden met u mede te gaan, doodeenvoudig worden afgesneden.

„Wij begrijpen u niet!“

Neen, gij hebt mij niet begrepen, toen ik u zeide, dat het kiescollege ons kerkelijk leven vermoordde, dat het niet aanging, om uw ambt als opzieners te verloochenen, eenvoudig omdat gij geen „kans“ zaagt zonder gevaar de sleutelen te gebruiken, die Christus u had toevertrouwd!

Gij hebt mij niet begrepen, toen ik u zeide, dat het onzuiver en ongereformeerd was, de drie Formulieren ten grondslag te leggen van uwe plaatselijke kerk, zonder de kerkorde, waarin zij pasten en waarvan zij onafscheidelijk waren!

Niet begrepen, toen ik u smeekte, de hogere besturen niet prijs te geven, zonder te gelijker tijd het zuiver Schriftmatige standpunt ten opzichte van de kerkeraden in te nemen!

Niet begrepen, toen ik trachtte de kerken, in enger en of in ruimeren kring saam te brengen, om op waardige wijze, als het allereerste terugkeer tot de Gereformeerde kerkregeering te eischen!

Niet begrepen, toen ik u op de jongste vergadering van de „Vrienden der waarheid“, waar broeders werden afgesneden, door eene onzuivere motie, open en rond heb gezegd, dat gij de tegenstelling tusschen hen, die in de hogere besturen „de broeders vervolgden“ (omdat zij reglementen handhaafden, waartoe zij door hunne positie verplicht waren) en hen, die dit niet deden, zóó niet stellen mocht!

Niet begrepen, toen ik uitsprak, dat ik, indien ik zitting had in het Provinciaal Bestuur van Gelderland, Ds. Van Lingen

zeer ernstig wegens de bevestiging van Houtzagers zou hebben gestraft!

Niet begrepen. Waarom?

Omdat gij niet begrepen hebt wat het is, uitsluitend naar het Woord te handelen;

wat het zegt, geen „vermenging tusschen wet en genade“ te dulden; omdat gij in het dilemma bevangen waart: óf Synodaal, óf in alles met de anti-Synodalen.

Dat dilemma is uit den Booze.

Wij hebben alleen te vragen: Wat is recht; wat is bijbelsch; wat eischt de Koning der Kerk van ons?

„Afwerping van het Synodale juk plichtmatig.“

Deze formule, opgevat zooals dit te Zetten en te 's-Hage geschiedde, is m. i. niet zuiver.

Zij miskent ééne zaak en wel de zaak waarop het hier aankomt, EIGEN SCHULD.

Deze Synodale organisatie is wel niet in haar oorsprong, maar dan toch in haar voortbestaan het creatuur van de kerken.

Ieder onzer heeft medegewerkt om haar in stand te houden.

Zij ontvangt haar mandaat van ons.

Wij zijn medeplichtig.

Iedere beweging, die dit miskent, werkt verwoestend, niet zegenend.

De kerken blijven, de organisatie moet verwijderd worden.

Iedere kerkeraad en ieder lid zal het voor God moeten verantwoorden, indien zij, om welke reden dan ook, maar een oogenblik verantwoordelijk blijven voor hetgeen „door de Besturen“ ook in hun naam geschiedt. Maar ieder heeft dit te doen op de plaats en in het ambt waarin God hem stelde.

Daartoe behoeft men geen „doleerende kerk“ op te richten.

De eenige plaatsen waar dit met een schijn van recht zou kunnen geschieden, zijn plaatsen zooals Deventer, waar de Kerkeraad in Moderne handen is en op het oogenblik geen uitzicht bestaat op herstel.

Maar de grondslag der kerk is, rechten s, onveranderd en welke

wijzigingen ook in ons Evangelisatie-wezen kunnen en naar Gods Woord ook mogen worden gebracht, do el van de tegenwoordige beweging moet blijven al de kerken vrij te maken van de opgedrongen organisatie. Dan zal men zien dat God wonderen werkt, waarvan men thans nog niet de allergeeringste notie heeft.

Toen de redacteur van *de Heraut* eenige weken geleden zijn artikel schreef over „geflatteerde balansen“, antwoordde ik: „Indien gij met uw 15000 getrouwen eene doieerende kerk vormt, is „Jan Rap en zijn maat“ voor mij de voortzetting van de historische kerk onzer vaderen.“

Toen mij daarna het besluit van de afgezette meerderheid van den Kerkeraad bekend werd, om als z o o d a n i g op te treden, heb ik God gedankt.

Alles hangt voor mij af van de zuiverheid van het beginsel.

Dat beginsel was f o r m e e l zuiver.

Maar nu zal het op het Congres blijken, of het i n w a a r h e i d aanvaard is geworden, dan of wij te doen hebben met eene beweging, die slechts bedoelt, feitelijk een groep uit het geheel der gedoopten naar wat men een gezuiverden toestand noemt te leiden.

Die toestand zal zeer onzuiver zijn, indien men de gemeenschap met de kerken en de ambten onder de organisatie verbreekt, omdat men dáár voorshands bleef op het standpunt, waarop de overigen gisteren stonden.

Wat ook geschiede, ik ga niet mede.

Maar wat dan?

Toevallen, wat tegen het Woord is en de kerk verwoest?

Onmogelijk.

De oogcn, die eens gezien hebben, kunnen niet terugzien.

God zal het maken!

Ik blijf bij hetgeen ik reeds in mijn brief aan den Kerkeraad te Schaarsbergen heb uitgesproken.

Toch ga ik thans een stap verder.

Ik vraag broeders, predikanten en opzieners in den lande, die, uitgaande van de overtuiging, dat de drie Formulieren van eenig-

heid,
nis,

die

organ

te w

ma

zij g

word

der

SCHIE

m

wat

ging

gres

Verg

te v

hand

V

opde

liefd

tot

—

1)

geho

der S

zal i

digst

onbi

dit d

heid, rechtens de grondslag zijn der Hervormde Kerk, en de belijdenis, daarin vervat, van harte zijn toegedaan;

die voorts overtuigd zijn, dat zij alle medeplichtigheid met de organisatie en hetgeen onder en krachtens haar geschiedt hebben af te werpen, n. a. w. dat zij tot handelen worden geroepen;

maar, die, hetzij om den toestand hunner gemeente, hetzij omdat zij geen licht hebben omtrent de wijze waarop hun plicht moet worden vervuld, en wel omdat zij het ongeoorloofd achten de rechten der kerk, d. i. de rechten van den Koning der kerk, MIS-SCHIEEN ONNOODIG IN GEVAAR TE STELLEN, in verlegenheid zijn;

mij, in een min of meer gemotiveerd schrijven mede te deelen, wat zij in verband met deze zaak te zeggen hebben, met bijvoeging of zij in staat en bereid zijn, indien de besluiten op het Congres te nemen, dit noodig mochten maken, deel te nemen aan eene Vergadering, die op nader te bepalen plaats en tijd staat gehouden te worden, ten einde maatregelen te beramen, om door eenparige handeling tot eene gewenschte kerkeorde te komen.

Verlichte ons de Heere in deze bange dagen met zijnen Geest, opdat wij, zonder aanzien des persoons, maar eenig en alleen uit liefde tot Hem, zijne Gemeente en zijn Woord, mogen doen, wat tot waarachtig heil zijner Kerke strekt ¹⁾!

¹⁾ Mocht het ten slotte blijken, dat het Congres alles was, wat ik hiervan had gehoopt; mochten de besluiten dáár te nemen mijne vrees en de verwachting der Synodalen beschamen; mocht zelfs alleen het principieele bezwaar wegvallen: dan zal ik mij haasten, om alle verschil omtrent bijzaken voorbijziende, mij ten spoedigste aan de zijde der broederen te scharen, zooals ik in de verwerping van het onbijbelsch regiment der z. g. Kerkelijke Busturen sedert lang heb gedaan, en dit onmiddellijk na afloop van de samenkomsten ter kennis brengen

B I J L A G E.

„Iedere maatregel — zeide ik — dien wij, dien onze kweekelingen kunnen nemen, om tot de bediening des Woords te geraken, is de uitkomst en toepassing van eene kerkelijke, theologische beschouwing.

Voor mij bestaat er slechts één weg, om tot de bediening des Woords in onze kerk te geraken: die van het kerkelijk examen; en slechts één middel om hem voor onze kweekelingen te openen en te banen: die van eene geoorloofde zedelijke pressie.“

Deze stelling rustte op den volgenden grond:

„Zoolang wij het voor God kunnen verantwoorden, in het tegenwoordige „kerkverband“ (ik spreek liever van kerkregering) te blijven, zijn wij verplicht met het bestaande te rekenen, ons in alle geoorloofde dingen hiernaar te voegen. En tot die op zichzelf genomen geoorloofde dingen behoort ook de roeping en ordening van leeraars.

Dit is geen conservatisme. Het is eenvoudig recht voor God. Men moet consequent zijn. Er komt geen einde aan de verwarring, indien men met het recht en den plicht tot Reformatie naar willekeur omspringt en de geheele zaak feitelijk verlaagt tot eene kansberekening, tot eene quaestie van opportuniteit. Tusschen Reformatie en Revolutie ligt slechts één stap.

Kan men het dus voor God verantwoorden — en dit schijnt tot nu toe het geval te zijn — lid en opziener in de Hervormde Kerk te blijven, dan verschaft de wensch, om een candidaat der Vrije Universiteit te beroepen, geen motief tot afscheiding, uittreding of hoe men het noemen wil.“

Het tegenovergesteld gevoelen bestreed ik op de volgende wijze:

„Tot de leer, die op de vergadering te Utrecht gepredikt is, had men nooit kunnen komen, indien niet eene beschouwing van het kerkverband ingang had gevonden, waarbij de kerk, als

eene c
ken sl
komen
tot G
ren va
Het
de vr
het ve
Hie
De
eenhe
Geest
zijn
brach
krach
gehee
deel
den
len i
als k

D
1
pred
wan
dit
wer
zou
V
tere
voor

Z
ker

eene confoederatie van kerken wordt beschouwd, en zelfs deze kerken slechts hier en daar uit den algemeenen zondvloed te voorschijn komen als de toppen der bergen uit de golven, naarmate zij weder tot Gereformeerde kerken worden door adoptatie van de Formulieren van eenigheid.

Het verschil, waarvan ik sprak, ligt dus nog dieper, gaat dus om de vraag: Vormen de kerken al of niet, te zamen, eene kerk; is het verband tusschen de kerken confoederatief of natuurlijk en organisch?

Hierop antwoord ik, met beslistheid:

De kerken in deze landen zijn één, met eene onverbreekbare eenheid, omdat zij één Hoofd hebben, nl. Christus, en door éenen Geest zijn geleid tot de erkenning van één zelfde waarheid. Zij zijn niet verbonden bij wijze van verdrag, worden niet saamgebracht door de attractie van een zelfde belijdenis, maar behooren krachtens hare afkomst en hare natuur voorgoed te zamen. Het geheel is vóór de deelen, en constitueert ze, ofschoon zich in ieder deel weder het geheel afspiegelt en onder gegeven omstandigheden daaruit kan worden voortgebracht. Wij spreken ook van deelen in denzelfden zin waarin Milton ze aan zijne engelen toeschrijft, als hij zegt: zij zijn

„Vital in every part, Which can but by annihilation die.“

Daaruit volgt:

1°. dat men de macht omtrent de belijdenis en de ordening van predikanten alleen dan aan eene locale kerk kan toeschrijven, wanneer men de kerk in haar geheel ontbonden acht. Alleen in dit geval is zij competent te handelen alsof zij geheel alleen in de wereld was. Over dezen terugkeer tot den chaotischen toestand zouden wij echter nog wel een woordje willen wisselen.

Welke gedachten men evenwel over deze verhouding moge koesteren, in ons oog blijven de kerken eene gezamenlijke kerk, staande voorshands onder eene kerkregeering, die dagteekent van 1816.“

Zoo sprekende paste ik een beginsel toe op de verhouding tot de kerk, dat geen tegenspraak vindt, zoodra het in den kring van het

B I J L A G E.

„Iedere maatregel — zeide ik — dien wij, dien onze kweekelingen kunnen nemen, om tot de bediening des Woords te geraken, is de uitkomst en toepassing van eene kerkelijke, theologische beschouwing.

Voor mij bestaat er slechts één weg, om tot de bediening des Woords in onze kerk te geraken: die van het kerkelijk examen; en slechts één middel om hem voor onze kweekelingen te openen en te banen: die van eene geoorloofde zedelijke pressie.“

Deze stelling rustte op den folgenden grond:

„Zoolang wij het voor God kunnen verantwoorden, in het tegenwoordige „kerkverband“ (ik spreek liever van kerkregeering) te blijven, zijn wij verplicht met het bestaande te rekenen, ons in alle geoorloofde dingen hiernaar te voegen. En tot die op zichzelf genomen geoorloofde dingen behoort ook de roeping en ordening van leeraars.

Dit is geen conservatisme. Het is eenvoudig recht voor God. Men moet consequent zijn. Er komt geen einde aan de verwarring, indien men met het recht en den plicht tot Reformatie naar willekeur omspringt en de geheele zaak feitelijk verlaagt tot eene kansberekening, tot eene quaestie van opportuniteit. Tusschen Reformatie en Revolutie ligt slechts één stap.

Kan men het dus voor God verantwoorden — en dit schijnt tot nu toe het geval te zijn — lid en opziener in de Hervormde Kerk te blijven, dan verschaft de wensch, om een candidaat der Vrije Universiteit te beroepen, geen motief tot afscheiding, nittreding of hoe men het noemen wil.“

Het tegenovergesteld gevoelen bestreed ik op de volgende wijze:

„Tot de leer, die op de vergadering te Utrecht gepredikt is, had men nooit kunnen komen, indien niet eene beschouwing van het kerkverband ingang had gevonden, waarbij de kerk, als

eene confoederatie van kerken wordt beschouwd, en zelfs deze kerken slechts hier en daar uit den algemeenen zondvloed te voorschijn komen als de toppen der bergen uit de golven, naarmate zij weder tot Gereformeerde kerken worden door adoptatie van de Formulieren van eenigheid.

Het verschil, waarvan ik sprak, ligt dus nog dieper, gaat dus om de vraag: Vormen de kerken al of niet, te zamen, eene kerk; is het verband tusschen de kerken confoederatief of natuurlijk en organisch?

Hierop antwoord ik, met beslistheid:

De kerken in deze landen zijn één, met eene onverbreekbare eenheid, omdat zij één Hoofd hebben, nl. Christus, en door éenen Geest zijn geleid tot de erkenning van één zelfde waarheid. Zij zijn niet verbonden bij wijze van verdrag, worden niet saamgebracht door de attractie van een zelfde belijdenis, maar behooren krachtens hare afkomst en hare natuur voorgoed te zamen. Het geheel is vóór de deelen, en constitueert ze, ofschoon zich in ieder deel weder het geheel afspiegelt en onder gegeven omstandigheden daaruit kan worden voortgebracht. Wij spreken ook van deelen in denzelfden zin waarin Milton ze aan zijne engelen toeschrijft, als hij zegt: zij zijn

„Vital in every part, Which can but by annihilation die.“

Daaruit volgt:

1°. dat men de macht omtrent de belijdenis en de ordening van predikanten alleen dan aan eene locale kerk kan toeschrijven, wanneer men de kerk in haar geheel ontbonden acht. Alleen in dit geval is zij competent te handelen alsof zij geheel alleen in de wereld was. Over dezen terugkeer tot den chaotischen toestand zouden wij echter nog wel een woordje willen wisselen.

Welke gedachten men evenwel over deze verhouding moge koesteren, in ons oog blijven de kerken eene gezamenlijke kerk, staande voorshands onder eene kerkregeering, die dagteekent van 1816.“

Zoo sprekende paste ik een beginsel toe op de verhouding tot de kerk, dat geen tegenspraak vindt, zoodra het in den kring van het

geestelijk leven wordt gebracht, t. w. dat het schadelijk is „Wet en Evangelie te vermengen“, en in teksten als de volgende: „Die zich laat besnijden is schuldig de geheele wet te houden;“ „Ik ben door de wet der wet gestorven“, haar Schriftuurlijke uitdrukking vindt.

„Het is m. i. diep te betreuren — zeide ik verder — dat men omtrent deze kerkregeering, die door ons toedoen in stand wordt gehouden, niet alleen telkens wanneer de Classikale vergadering leden afvaardigt naar de kerkbesturen, maar evenzeer wanneer de opzieners van eene gemeente als „Kerkeraad der Ned. Herv. Kerk te A., R. of U.“ samenkomen, heeft leeren spreken en handelen, alsof dit een ding ware, waarmede men zijn hoofd niet zou breken, indien de opportuniteit niet gebood zich voor de leus daaronder te voegen.

Ik zeg, dit is te betreuren, omdat de bekeering van de kerk, evengoed als van het individu, altijd begint met kennis van ellende.

Deze z. g. anti-Synodale geest, die in ons arm volk is gegeven, verraadt echter een vrijheidswaan, even groot als die van de Joden in de dagen van den Heiland, die met den belastingpenning in hunnen buidel uitriepen: Wij zijn vrij en hebben nog nooit iemand gediend!

De fout ligt nl. niet hierin, m. i., dat men te anti-Synodaal, maar paradoxaal als dit moge klinken, niet anti-Synodaal genoeg is.

Men is tegen de Synode omdat zij de belijdenis niet handhaaft; omdat zij de valsche eenheid bestendigt; in den laatsten tijd, althans hier en daar, dank zij *de Heraut*, ook nog, omdat de hoogere kerkbesturen door de macht, die zij zich aanmatigen, de eere van Christus als het Hoofd der kerk te na komen; — maar voor alsnog niet, omdat de geheele kerkregeering, in al hare deelen en stukken, tegen Gods Woord ingaat.

Vandaar is het dus, dat de leden en opzieners der plaatselijke kerk hunne handen in onschuld wasschen en niet inzien, dat ook zij, niet alleen zij delings, b. v. in de belijdenisquaestie, maar rechtstreeks in hunne bediening in conflict komen met het Woord van God.

Zoolang wij nu alleen over de besturen klagen en zelf vrij uitgaan, omdat wij nog niet inzien, dat wij — wijzelfven ons ambt

niet naar de instelling van Christus kunnen bedienen ¹⁾, zijn wij nog niet anti-Synodaal genoeg, om tot eene doortastende Reformatie van de kerkregeering te komen."

Terwijl ik den valschen vrijheids- en getrouwheidswaan bestreed, liet ik evenwel niet onduidelijk uitkomen, dat men niet in het bestaande mocht berusten.

"Wat de practijk van het ambt betreft, hebben wij, zonder eenige kansberekening, eenvoudig Gods Woord te gehoorzamen en alle gevolgen daarvan voor onze rekening te nemen. Wat de kerk zelve in haar geheel aangaat, moeten wij beginnen de zuivere kerkregeering, naar Gods Woord te zoeken en, voor zoover dit mogelijk is, te herstellen."

Waarin deze kerkregeering bestond wordt verder gezegd :

"Wij hebben tot het punt van afwijking in ons kerkelijk leven terug te gaan, m. a. w. herstel van de presbyteriale organisatie te zoeken.

Tijdens de Remonstrantsche twisten, bij de opkomst van het Réveil in ons land, heette het: Geef ons een nationale Synode! Maar sedert is de aandacht door ons kerkelijk gehaspel van deze zaak afgeleid, misschien ook wel omdat het ijdel scheen hierop aan te dringen

Telkens heb ik, én in den Kerkeraad én in gesprekken, voor doove ooren den wensch te kennen gegeven, dat de classis Amsterdam mocht worden geleid haar protest van 1816 als punt van uitgang weder op te nemen.

Te vergeefs.

... Maar het feit dat in de Synode van dit jaar de eisch werd gehoord:

¹⁾ Als opzieners der gemeente zijn ons o. a. plichten voorgeschreven, ten aanzien van de leden, onze medearbeiders, en de kerk in haar geheel, die wij onder het bestaande regime niet kunnen vervullen. Christus heeft ons niet geroepen om aanklagers te worden of advies uit te brengen, maar om te regeren.

„Geef ons onze prebyteriale organisatie terug“, en voorts de omstandigheid, dat zelfs een man als Dr. Bronsveld zich zoo gunstig over het voorstel van de H.H. Ringnalda en Roodhuizen uitliet, dit alles en nog meer wat ik hier niet behoef te memoreeren, doet mij hopen dat wij in dezen tot eene meer zuivere positie kunnen komen. De wensch om daartoe het mijne bij te dragen, door een woord in deze zaak mede te spreken, is een der motieven geweest, die mij deden besluiten u dit schrijven toe te zenden.“

Ik zocht tevens aan te wijzen waarom men op dit punt niet tot een doortastend handelen kwam :

„Ik stem nl. geheel in, met hetgeen o. a. door *de Herant* van tijd tot tijd over de onwettigheid der hoogere kerkbesturen is gezegd. Sedert jaren heb ik op de aangevoerde gronden daarin geen zitting willen nemen. Alleen heb ik het aanprijzen van deze gedragslijn, zonder meer, betreurd als eene oorzaak van verwarring en verzwakking. Deze eisch zou m. i. dan ook minder onverbiddelijk gesteld zijn geworden, indien collega Kuyper met mij blijkens het vroeger gezegde van oordeel was, dat de Kerkeraad onder hetzelfde oordeel viel. Wel is waar vinden wij bij den Kerkeraad, niet als bij de hoogere besturen aanmatiging, maar veeleer afstand van gezag (naar den eisch van het Woord even onzuiver), maar zijne vergaderingen worden door de reglementen, die een uitvloeisel zijn van deze usurpatie, geconstitueerd.

De bewoners van het sousterrein wonen onder één dak met die van de bel étage.

Heeft niet, ten opzichte van dien Kerkeraad eene verwarring plaats?

Zijne leden zijn door de gemeente, en „mitsdien door God zelven,“ tot opzieners geroepen. Op zichzelf genomen mogen zij dus als vertegenwoordigers van de gemeente worden beschouwd. Hun reglement is het Woord huns Gods, hun eenig Hoofd Christus, Hem en Hem alleen zijn zij als zoodanig rekenschap schuldig.

Maar anders is het met het college van opzieners, dat op reglementaire wijze wordt samengesteld en bestuurd.

De personen zijn dezelfde, maar de rechten en plichten verschillen. Uit den zuiveren brengen zij, naar den valschen toestand, niets mede, dan het recht en den plicht tot Reformatie volgens de beginselen, zooeven (op bladz. 9) door mij ontwikkeld.

Het verschil tusschen de Ringnalda's en Roodhuizen ter eene als leden van de Synode, de broeders opzieners als leden van den Amsterdamschen Kerkeraad ter andere zijde is dus gradueel, niet principieel. De overweging van opportuniteit, of wil men liever van Christelijke wijsheid en voorzichtigheid, geeft in beide gevallen den doorslag.

De eigenlijke reden, waarom derhalve „de kerkregeering“ sedert eenigen tijd, bij vele Gereformeerden, alleen negatief en incidenteel ter sprake komt, ligt in een krijgskundig stelsel van kerkherstel, waarin mijne notie van Reformatie niet past. De Reformatie toch, die bestaat in het appliceeren naar den regel der opportuniteit, van een maatstaf, die volstrekt is en geene transactie gedooft, het zuiveren van colleges en commissies, die zelf niet zuiver kunnen staan, het bezetten van bepaalde poster uit een strategisch oogpunt, het nemen van onuitvoerbare besluiten, den aanloop tot eenen toestand, die niet in het tegenwoordige kader behoort, verwerpen wij principieel. Deze dingen dienen slechts om de illusie van zuiverheid en getrouwheid te bestendigen, den strijd kleingeestige afmetingen te geven, de broeders te kwetsen, de geestelijke kracht te verlammen en teleurstelling in te oogsten.

Deze Reformatie is, wat ik vroeger genoemd heb, een metselen in een moeras. Zij brengt ons geen stap verder, dan alleen op weg naar de Afscheiding.“

Het volgende bezwaar tegen beginselen, die de tot hertoe gevolgde gedragslijn bepaalden en die naar het zich laat aanzien, ook door het „Kerkelijk Congres“ zullen worden toegepast, verdient m. i. nog altijd overwogen te worden:

„Voorts blijkt hieruit, waarom ik niet kon medegaan met het advies, indertijd door de Gereformeerde Commissie gegeven, en de hoofdbesluiten van de Vergadering in *Frascati*, met name o. a. het proclameeren van de drie Formulieren van eenigheid als de grondslag der plaatselijke kerk. Daarmede toch wordt het historisch fundament verzwakt, waarop al onze kerken rechtens staan: de gemeenschap verbroken met alle predikanten en kerken, voor zoover zij weigeren of nalaten dien grondslag met bewustheid te aanvaarden; ja feitelijk eene nieuwe kerk geknutsteld, op veel minder cordate manier, dan dat in de Afscheiding geschiedde.

Op dit standpunt moet men er zelfs toe komen, bepaalde kerken, om den toestand waarin zij tijdelijk verkeerden, af te snijden van het lichaam van Christus, of — wat op hetzelfde neerkomt — als verstorven aan te merken, eene beschouwing, die in mijn oog in strijd is met de leer des verbonds en die der verkiezing ¹⁾).

Vergun mij hier nog bij te voegen, dat het teruggaan tot den eisch eener bijbelsche organisatie, voor mij ook het onmisbaar complément is van het beginsel, waarop wij als Vereeniging staan, wijl de aanvaarding van het *quia*, eene kerk veronderstelt en vordert, die het recht en de macht heeft gravamina te onderzoeken, en bijgevolg onze functie van eene Synode veroordeelt op gronden, waarop de tegenstanders zich plegen te beroepen. — Onze Synodale organisatie maakt „de leer“ tot een petrefact en is reeds daarom principieel te bestrijden.“

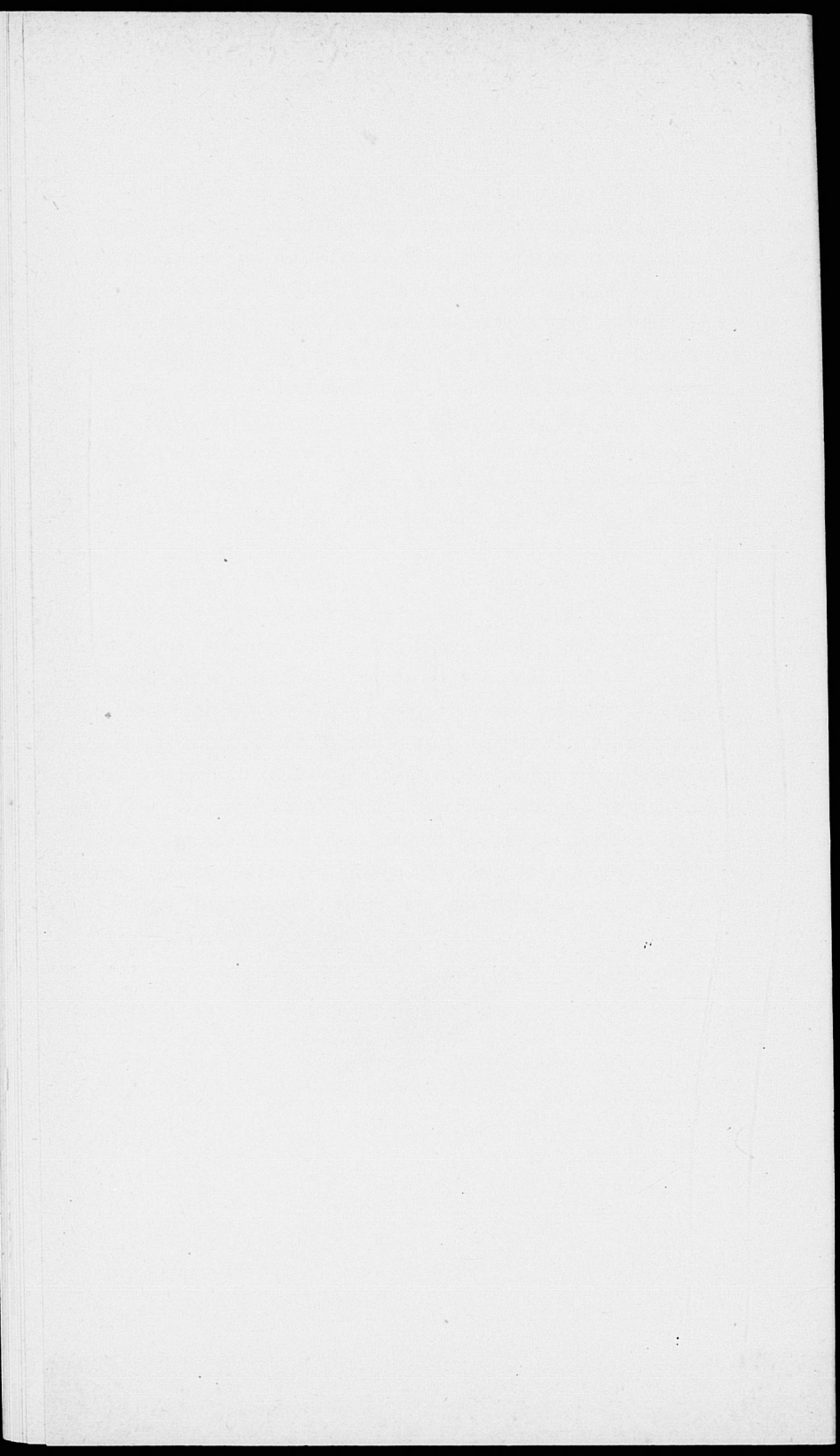
¹⁾ Vanzelf onderscheid ik de zuiver juridische vraag: of eene plaatselijke gemeente hare rechten desnoods tegenover de Synode kan handhaven, en de theologische vraag, waarmede zij licht zou kunnen worden verward: of de kerken kunnen handelen, alsof de kerk ontbonden was.

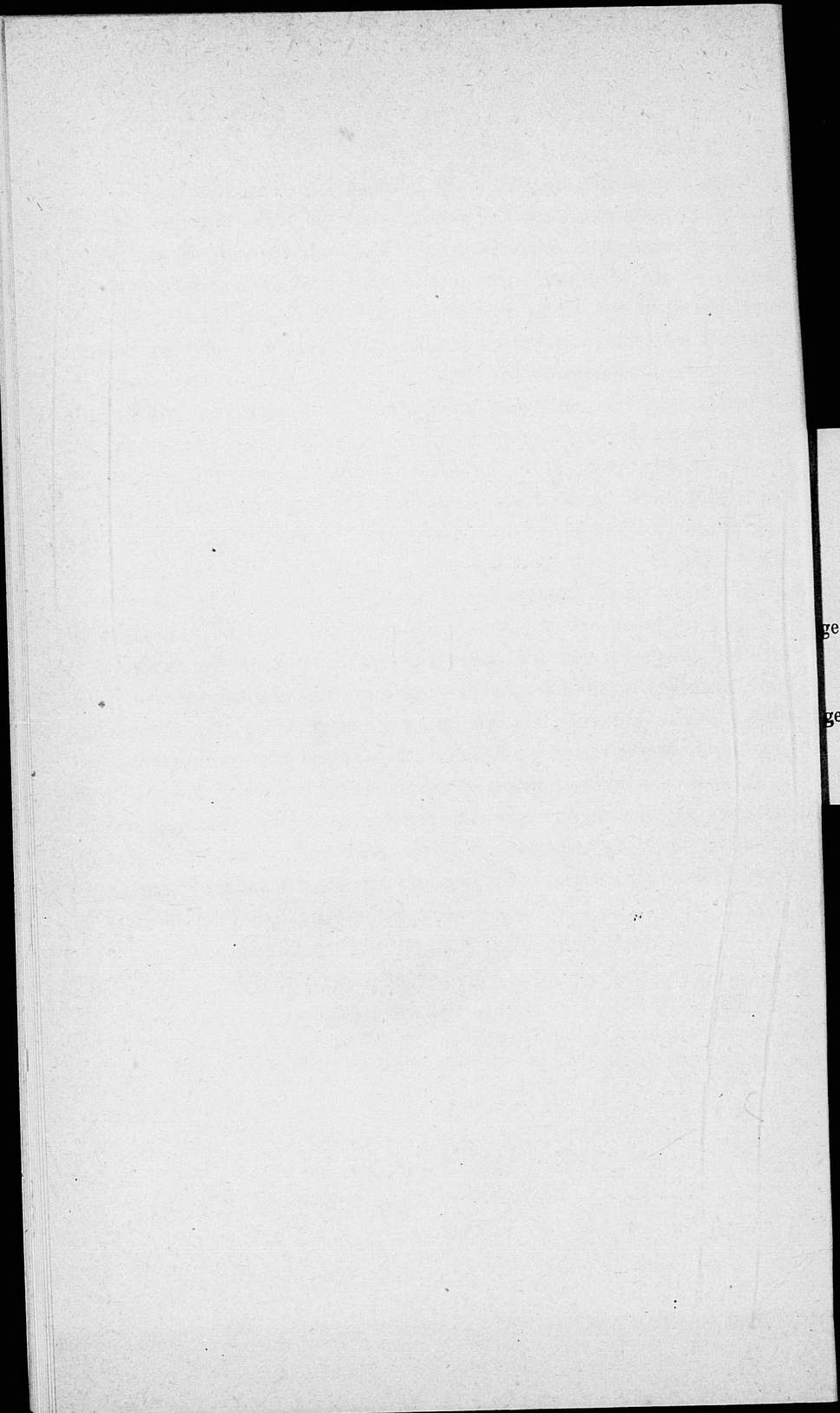
et het
en de
a. het
rond-
fun-
aan :
voor
id te
min-

cken,
van
als
g in

den
om-
wijn
vor-
, en
den,
lale
rom

tse-
ven,
ver-

VERBETERING.

Op pag. 22, 11de regel van boven, staat:

» Er zou geen Gereformeerde Kerk zijn gekomen, indien er geen Gereformeerde Kerk ware geweest.»

Dit moet gelezen worden:

Er zou geen Gereformeerde Kerk zijn gekomen, indien er geen Gedeformeerde Kerk ware geweest.